

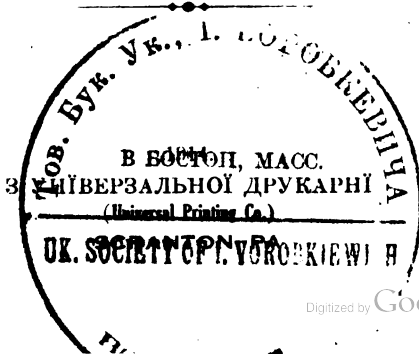
ЧИСЛО 17.
ВИДАВНИЦТВО РУСЬКОЇ КНИГАРНІ
В СКРЕНТОН, ПА.

43

БЛУДНИЙ СИН.

Образ з життя наших виселенців
в Америці
у 4 актах зі співами.

Написав Єроним Я. Луцик.



XP 5130

✓

ОСОБИ ПЕРШОГО АКТУ.

Антін, літ 60.

Анна, его жінка, літ 50.

Омелько, їх син, літ 30.

Павло, їх син, літ 24.

Стеха, дочка Антона, літ 18.

Олена, жінка Омелька, літ 25.

Терешко, присяжний, літ 40.

Піяковський, писар, літ 45.

Гриць, американець, літ 30.

В четвертому акті

виступають всі з першого акту, крім Піяковського і Гриця, на місто них виступає з другого і третього акту Осип.

Акти перший і другий у старому краю, влюбім селі, на нинішню добу.



053117



А К Т І.

Сцена подобає на звичайну сільську хату у старому краю. у якій видно достаток.

СЦЕНА І.

Анна сидить на лаві, Олена біля неї.

Анна. Ти, Олено, і не побивай ся так дуже. Прийшло ему пuste до голови, воно й минеть ся.

Олена. Бою ся, мамо, що не легко минеть ся. Від яких десять неділь об нічим і бесіди нема, лиш одно і те саме: поїду у Америку й поїду. Від коли приїхав сей американець Гриць. то Омельга і не спізнати.

Анна. Він приїхав, тай поїде, а тоді і дурійка зчезне. Хиба би з розуму зійшов, если-б видав достаток, хату, жінку, двоє діточок і їхав за море. А чей і там не великі розкоші.

Олена. Прошу я і молю: чоловіче, глянь на себе, що дієш. Думаєте, що помагає моє слово? Єще сварню починає, кричить, що не хоче тутки у нужді пропадати, що на лїпшу родив ся долю.

Анна. Гей, гей! хто там знає, де тої долї питати, шукати. Не дармо то кажуть: "Є на світі воля, а хто її знає, є на світі доля, а хто її має?". Та все-ж вона ближше нас, у своєму кутку, як десь далеко, у непривітному світові.

Олена. Щоби хоч тато не дозволили ему їхати.

Анна. Що-ж, моя дитинко, він же має свої літа, годі его силою задержати неначе дїтвака. Отець все держить ся правди і тепер не відступить від неї.

Олена. Мамо, а що-ж я вдію, коли він поїде? Чи я ему зла жінка, чи зла я мати его дітям? Що люди скажуть?

Анна. На людські язики не все можна оглядати ся. І жба я думаю, що у послїдню хвилию ему жаль стане і тебе і діточок, та зістане при вас. А поїде, таж ти не чужа, таж при нас останеш. Будемо ділити ся і смутками і надією в Бога, що наш син, а твій чоловік, за морем прийде до розуму і поверне до нас.

СЦЕНА 2.

Вбігає Стеха.

Стеха (сміючи ся). Ой, не видержу зі сміху! (сїдає на лаві). Ой, згину!

Анна. Щож там такого, що при святій неділі так повеселіла?

Стеха. Та як не сміяти ся. Мерижанець на толоці учить хлопців, як бити ся на кулаки. Закотив рукави від сорочки, найжачив ся, як кіт перед нашим псом і кричить, що всіх зможе. А Василь до него. Стали оба грозити собі кулаками. мерижанець відскакує і причаює, а тут Василь его за чуприну і як пригне до землі, та й давай молотити кулаками, як коваль по ковалі. Всі від сміху аж клали ся.

Анна. Ось забавка для чоловіка, що світ переїхав. А наш Омелько там?

Стеха. Ні, мабуть у писаря.

Олена. Біда з тим писарем. Нанесло до села тих недопанків і тільки, що біда з ними.

Стеха. А тепер справді ніс дре до гори і думає, що він, як та панська пава. Но і ему дістане ся від наших дівчат, хай лиш собі зачинає.

Анна. Казала я тобі, Стехо, не диви ся у ту сторону, де він ходить. Стидно таке чесній дівчині.

Стеха. Мамо, хіба-ж я того не знаю? До мене він і приступу не має і певно не буде мати. А носміятись чейже можна з дурня.

СЦЕНА 3.

Входить Терешко.

Терешко. (кривий на ногу і страшно гикавий). Сла- а-а... слава... су, сусу!

Анна. На віки слава! Що скажете, Терешку, нового?

Терешко. Но-о-о... во-о... го, пані матко нічо-о-ого. Про-о-сив пан мача-а-альник, аби-и ваш, ніби Анти-ін, за-айшли до-до-до ка-ка-канцеля-а-арії.

Анна. Господаря нема у хаті. Мабуть пішов у поле на жито подивити ся. Та тільки що його і не видно.

Терешко. Так пе-ре-ре-дайте, що-о-би конечно за-айшов до па-а-на ма-ма-мачальника... А я-я пі-лїду і ска-ка-жу, що їх не-е-ема... С... с... Паном Богом! (виходить).

СЦЕНА 4.

Ті без Терешка.

Анна. Що се там нового у начальника?

Олена. Великого нічого! На вечірню підемо, мамо, чи ні?

Анна. Не опускала я її ніколи, скільки моїх сил на се стало, не опуцу і нині. Колись, як діти були малими, нераз годі було зайти у церков, а на старости лїт — тільки моєї потіхи і розради.

СЦЕНА 5.

Входить Антін і Павло.

Антін (сїдає). Був я в полі. Неначе рай пшениця та жито, дасть Біг, чудні жнива будуть у нас.

Анна. Ось де наша доля, при нас самих. За-родить руський лан, застелить ся колосистим житом і хлїба у нас хватить.

Антін. Колиб еще і нива сердець наших за-родила, аби мир і єдність у серцях тих у віки за-коренили ся, тоді і не треба нам за долею огля-дати ся.

Олена. А, правда, тату, війт прислав за вами Терешка, абисьте зайшли до него.

Антін. Хиба вечером, а вечірні не кину я за-для него. Що-ж, Омелька нема? А де діти?

Олена. Діти гуляють в садку. А Омелько..

Павло. Омелько у писаря, раду радить, як би чим скорше Омелькови їхати у Америку.

Антін. За чим йому їхати? Відь же хлїба у нас найде ся для всіх.

Стеха. Хай би собі писар їхав, а там, у тій Америці певно й не чули за таку цяцю.

Анна. Збігни, Стеха, поглянь за дітьми, і припильнуй хати. Ми підем на вечірню.

(Стеха виходить).

СЦЕНА. 6.

Ті самі без Стехи.

Анна. Антоне, послухай мене. Ось Оленка плакала перед мною, що Омелько конечно хоче їхати від неї і від нас. Ти отець, ти маєш право єго спинити.

Антін. Ні, жінко, нема такого права. Як не спинить єго серце і сумліне, то й мов слово нічо не вдіє. Радити і відрадити можу, просити можу, але спиняти, се не у моїй силі.

Олена. А що-ж я бідна вдію, хто заступить ся за моїми діточками?

Антін. Бог і добрі люди. Єще він не поїхав і нічим журити ся.

Павло. Та бо усе село говорить, що він вже і задаток на дорогу дав.

Антін. Нині вечером поговорю я з ним на розум. А вели добре слово не поможе, то і я нічого не вдію.

Анна. Атже хиба з розуму він зійшов, щоби кидати хазяйство і йти шукати чорного хліба: На те-ж ми його ховали, на те-ж піклували ся ним?

Антін. Не сумуйте, злого єще нічого нема. А ліпше всего у вечірні помоліть ся Богу, а

знайте, що у Його руках судьба наша. І Його святої не змінити нам волі.

(За сценою чути голос дзвона, всі хрестять ся побожно).

Спів.

(на арію: Де два серця ся кохають).

Світе тихий, що вливаєш
Чар потіхи серцям всім,
Тихомириш і скріпляєш
І підносиш нас в усім.

Світе тихий, світе слави,
Не остав нас, не лишай,
І рід руський, чесний, правий
Ти зміни в справдішній рай

(По співі хвиля мовчання).

Антін. Від сторожи ранішної до вечірної, від ранішної сторожи, уповай руський народе на Бога! Так ходім у церков. (До Олени). Ти, невістко, піжди на діти, або і лиши ся, Бог за гріх не почислить тобі того.

(Антін, Анна, Павло виходять).

СЦЕНА 7.

Олена сама.

Олена. Вони спокійні, а мов серце трепеще, як пострілений голуб. Ні, не вдержить його нічо.

Колись може і любив він мене, та тепер і гадки о тім нема. Як злий дух, заволодів ним писар, а тепер і той мериканець. Напосіли ся не на мое щастє, а на долю діточок моїх. А я би до ніг йому припала, щоби тільки лишили його ті мисли... За море іти хоче. І що-ж за тим морем? (Поважно і поволи). Чи та земля, хочай убога, хочай страдальна, хлібом голодна, чи так безсильна вона, небога, що нас держати вже більш не годна, чи може скорше ми, як писклята у світ ся рвемо і не питаєм, чи вже у крильцях сил стільки маєм? Чому не мила нам рідна хата, чому не лїпша нам рідна ненька і рідна нивка, хоч як маленька, і плуг, що скибу по скибі оре, пощо іти нам аж ген за море?

СЦЕНА 8.

Входить Омелько.

Омелько. Сама у хаті?

Олена. Усі пішли на вечірню, а я ждала на тебе.

Омелько. Не треба було й ждати. Сам би попав, тільки, що нема коли. Завтра їду до міста.

Олена. За чим тобі так часто там їхати? Тепер і при хазяйстві роботи чи мало.

Омелько. Мое діло, за чим. Хиба ти дурня

гравш, чи що? До тижня мені вже до води їхати, а вона питає, за чим?

Олена. Ні, Омельку, не їхати тобі! Агже у тебе діти, агже у нас бідности нема, за чим тобі кидати то, що кожного серцю так дороге?

Омелько. Їдуть другі і я поїду. Не до віка мені тут чорним волом робити. Їдуть другі без одного гроша і не пропадуть, то хиба і я не пропаду.

Олена. А чи ми не пропадемо? На те-ж ми побирали ся, аби жити не у купі, а далеко від себе?

Омелько. На те побирали ся, аби жити не у нужді, а так, як у других сторонах люди живють.

Олена. Не гніви Бога, чи-ж у нас хліба нема, чи що?

Омелько. Кому смакує сухий, ще й чорний хліб, той нехай сидить у хаті. А я поїду і верну, а ні, то вас до себе возьму. Та треба мені еще зайти до сусіда. А ти, жінко, сиди тихо, не плач по кутах, а увидиш, що за мою головою буде иначе. (виходить).

(За сценою чути голос Стехи): Олено, ходи но скорійше. Я собі ради не можу дати з пустим твоїм Михаськом! Мерщій же, ходи.

Олена. Іду вже. (До себе). Не остане! По-

тіде. чисте небо, а ось хмари тягнуть на него. Так і з бідним, підкошеним житєм моїм. (входить).

СЦЕНА 9.

Входить Піяковський, убраний дрантиво з панська.

Піяковський. Псякрев, кость слоньова, ні живого духа! Певно хами пішли Богу молити ся. Тільки, що чув я голос Стехи, гм, варта би побачити ся з нею. (По хвили). Стеха, хороше ім'я. Чисто шляхоцьке. Стеха, а зі Стехи Стаха. Стася, Стасунця, Стасунюньця, як цукерок солодка. Як подумаю о ній, то аж горячо на серци робить ся. Пст, хтось іде, чи не вона се. (Уступає на противну дверем сторону).

СЦЕНА 10.

Вбігає Стеха.

Піяковський. Панно Стесю, яка ти чудовна!

Стеха. Пане Піяковський, який ти дурний!

Піяковський. Ей Стесунцюню!

Стеха. Ей писарцуню!

Піяковський (підходить до неї). Як та рожа.

Стеха (відступає ся). Як бодак.

Піяковський. Як зірничка.

Стеха. Як той пняк.

Піяковський. Красавичка.

Стеха. Пан піяк.

Піяковський. А деж, Стесю, можна так говорити до порядного і статочного чоловіка, що?

Стеха. Даруйте, вашеці чоловік, а за чим ви влізли тутки в хату? Щоби що пропало з неї?

Піяковський. Прошу, то образа гонору. Но жарти на бік. Як увиджу тебе, Стесю, то аж, но, що то хочу казати...

Стеха. Аж ніс вам більше синїє.

Піяковський. То з любови...

Стеха (перебиває). До горівки.

Піяковський. Гадай до нї, вона дзвонї. О, дівчино, не трівож мого серця, бо.. трісну з жалю.

Спів.

(на пугу: Там під гаєм).

Піяковський.

Стехо любя, мила,
Слухай слова мого,
Чом не любиш, не кохаєш
Мене молодого.

Чи мене не видиш,
Чи мене не чуєш,
Що до серця не пригорнеш
І не поцілуєш.

Стеха.

І чую і виджу,
Тішу ся тобою,
Поцілую, если хочеш
Ось тою мітлюю.

(Хватає мітлю).

Ще найдуть ся в хаті
Макогон, вареха,
Будеш знати, як то пиро
Любить тебе Стеха.

(Обое разом):

Слова Піяковського.

Варехи бою ся,
А мітли не хочу.
Через тебе, дівчинонько,
Я свій вік корочу.

Вяну, упадаю,
Мушу погибати

2. Не жени же, моя рибко.
Свого щастя з хати.

Слова Стехи.

Я з тебе смію ся
І сміятись хочу,
Залиціанки, піянюго,
Я твої скорочу.

Кажу, повідаю,
 Можеш добре знати,
 2. Що прогоню тебе швидко
 Наче дурня з хати.

(По співі).

Стеха (бере мітлу, як карабін, до атаки).
 Ну, пане писар, у перед, раз два, три. (Писар
 звільна цофас ся).

Стеха. Так, так, тільки швидше.

Піяковський (утікає в двері, виставляє з
 них голову, зі злістю). Відьма! (утікає).

Стеха (кидає мітлу). Тепер би закадити
 ялівцем, аби не чути було панського сопуху у
 хаті. А то не знати, чи пан був, чи безрога но-
 чувала.

СЦЕНА 11.

Входять Гриць, прибраний по панськи,
 з американська і Терешко.

Терешко. А-а-а, га-а-аз-ди не-не-ма?

Стеха. Сейчас з церкви прийдуть. Сідайте,
 Терешку.

Терешко. Та-та, хіба ся-ся-сяду. (Хоче сі-
 сти на малу лавочку, та Гриць її відтягнув і Те-
 решко сідає на землю).

Терешко. То-то що за ко-колера? (Сідає).

Гриць. То я, не холера. А бичу, що то добрий фон.

Стеха. То по американськи осмішати старого чоловіка?

Гриць. Ти того не розумієш. Ну, Стеха, лайкуєш мене? Ага ти не знаєш по гамерицьки. Лайкувати, то то само, що у нас кохати.

Стеха. Ні, не розумію по вашому.

Гриць. За то я говорю по гамерицьки, як сам президент. (Витягає цигаро). Як хочу сказати, такий, як ти, дівчині, що їй дуже люблю, то тільки заспіваю їй так (співає):

Гут найт,
Сліп тайт,
Джізус крайс.
Ком на файт.

(запалює цигаро, а сірник пхає Терешкови під ніс).

Терешко. Ти-ти сказив ся, чи що? Я то-тобі дам в мо-орду.

Гриць. Диви, який відважний, кривуляга.

Стеха. Слухай, я тобі также скажу, не чіпай старого чоловіка.

Гриць. То нехай ся забирає з хати. Іди геть. ти (покривляє ся) ти-ти-ти кри-кри-кри-ва-а-ку.

Терешко. А ти-ти га-а-азда в хаті?

Гриць. Я гамерицький бойс всюда газда.
(Підносить його за ковнір, Терешко встає і дає йому стусана в груди, так, що Гриць заточив ся).

Стеха. Грицьку, чи ти з розуму зійшов?

Гриць (з криком). Я того не дарую, я его забю. (Закачує рукави і кидає ся на Терешка, а той хватає Гриця у пів і по хвили кладе на землю, лицем до землі, але так, що Гриць клячить, і похвативши палицю, починає мастити нею). Ай, ай, ай.

Терешко. Я-я-я тобі. Маєш, ма-а-єш в га-га-гамерику.

(Стеха відтягає его, Терешко сідає на попередньому місці, Гриць підносить ся, грозить кулаком і відходить).

СЦЕНА 12.

Стеха, Терешко.

Стеха. І не думала я, щоби ви, Терешку, такого хлопа змогли. Но, дали ви йому. дали (сміє ся): ха, ха, ха.

Терешко. То-то еще нічо-чо-го, він діста-а-ане еще лі-ї-пше, та-а-ки та-ак.

СЦЕНА 13.

Входить: Антін, Анна, Павло.

Анна. Що тобі, дівчино, так весело? Таке нині неділя.

Стеха. Мамо, як не сміяти ся, коли одного пана я вигнала з хати, а другого змогли Терешко і добре покалатали.

Антін. Що се таке?

Терешко. Ме-ме-риканець чіпав ся, а-а-а я его та-та на землю і в гаме-мерику.

Стеха. А я мітлюю вигнала писаря з хати.

Анна. Чого вони лізуть у хату. А ви, Терешку, за Антоном?

Терешко. Та-такий приказ.

Антін. Скажіть, що вечером зайду після вечері.

Терешко. То-то-то добре (виходить).

СЦЕНА 14.

Ті без Терешка, по хвили входить Олена.

Антін (сідає, Павло також, Анна перешептує ся з Оленою, **Стеха** підходить до них). І так кінчить ся свята неділенка, дай Бог, щоби і цілий тиждень так щасливо зійшов. А що, Олено, Омелька не було?

Олена. Був і пішов.

(Павло встає, бере книжку і читає).

Антін. Щасливі ті, що письмо знають. За мене не було школи і темняками ми росли. Так почи-

тай там сину що-то хорошого. Всі послухаємо.

(Анна сїдає, Олена стоїть з Стехою при од-
вірках).

Павло. Читаю хорошу річ за блудного сина.

Антін. Отсе і цікаве і поучне. Радї послуха-
ли-би.

Павло (в голос, .

Давно колись в землях Юдеї
Жив там багатий чоловік,
Трудив ся з сили він усеї,
Неправди в ньому ні за лік.
А вже у світі так буває
І так буде, док світ стоїть,
Що чесних Бог благословляє
І щирі труди їх числить.
Той муж в Юдеї мав не мало
Достатків — кождий тоє знав
І мужа того, як пристало,
Князем землиці тої звав.

(По хвили).

Князь той, не знаєм, як ся звав.
Синів-соколів двох він мав,
Добра і правди научав,
І Бога вічно умоляв,
Щоб ті соколи зазнали долї,
Щоби ніколи не прогнівили

Божий закон?
 Щоб чесно жили,
 Щоби славили
 Святий Сіон.
 Щоби в смиреню вік проживали
 І свого щастя в небі шукали.

Антін. Боже, що за чудесна пісня.

Анна (вздихає).

Павло.

Та в тім
 В їх дім
 Ударив грім
 Тревоги й біди.
 В гріха сліди
 Молодший син вступив
 І затужив
 За світом тим, де пустота,
 Де гріх, де зло! Де чеснота
 Вступу не має,
 Де проживає
 Лихих учинків дух лихий.

*

“О, отче мій!”

Сказав князеви молодець,

“Зроби ти з нами раз кінець.

Маєтку пайку мені дай,

Піду в далекий славний край,

І там, як знаю,
Так пошукаю
Своєї долі!"

Тривожні болі
Прошили серце отця старого,
Даремно просить він сина свого.
Остань ся з нами.
Не помагає ,
Бо син словами
Ще докоряє.
Він і на суд іти готовий.
Тоді отець, згоди, любови
Закон згадав,
Сина призвав
І часть маєтку в руки дав.
А син не видів, як дрожали
Вітцівські руки — він не дбав,
Маєток взяв
Не попрощав
Отця старого
Ні брата свого,
Неначе-б злого
Від них зазнав.
І сам помчав
В далекий світ.

Павло. Дальше хіба другим разом перечитаю, бо утомив ся.

Анна. Олено, чого ти плачеш?

Олена. Тяжко мені було чути се, воно, як би о нас писано.

Антін. Не дратуй свого серця та й нашого. У нас, славити Бога, еще всі в купці.

СЦЕНА 15.

Входять Гриць і Омелько.

Омелько. Вже усі в дома? Ну, сїдай Гари тут на лаві.

Стеха. Гари? Та у нашого вокомона так пса вабять.

Гриць. Що ти, грінорка, розумієш? Гари то по гамериканськи Гриць і то все.

Павло. То там імена перекручують?

Гриць. А якже. Ти тутки Цавло, а там Пат, а Омелько буде або Чалій, або Милі.

Олена. Як то буде? Або-ж він не має свого імени?

Гриць. То я знаю, що має, но то є гут для старих контруф, а в Гамериці инакше.

Антін. Або-ж йому треба Америки?

Омелько. Що то довго говорити. Я, тату, хочу конче поїхати. Надоїло мені тутки бідувати.

Анна. Омельку, не гніви Бога. Хиба-ж ти бідувш, хиба хліба не маєш?

Антін. Дав Господь для всіх нас, чогож тобі їхати далеко від рідні?

Олена. А діти, як остануть?

Омелько. Все то я знаю. Но чому мені не придбати в двоє більше, чому не стати раз по панськи на ноги?

Анна. Та-ж у тебе рідня, жінка, діти, а ми-ж отець і мати?

Омелько. Не на віки я їду. Поїду і верну.

Антін. Не жаль тобі кидати рідне село?

Анна. А сю хатину, де родив ся?

Омелько. І хаті нічого не стане ся, ні село не пропаде. Я маю свій розум.

Анна. А як ми помремо за той час?

Омелько. На все Божа воля. Смерть чи нині, чи завтра. А мені молодому там щастя і гроші.

(Олена виходить з плачем).

Гриць. Єще які гроші. Чи штор, чи гросерня, чи салун, ніби корчма, а тисячі ся найдуть.

Стеха. Богато ти їх навіз тутки.

Гриць. Бо я гроші у банку тримаю.

Павло. Тримай й дальше. А тобі, брате, нема попо їхати.

Омелько. Дбай кожний за себе. Так тату, я конче їду і то на днях.

(Олена входить і веде за руки двох дітей: підходять до Омелька).

Олена. Омельку, то твої діти, мають вони зістати сиротами?

Омелько. А чи я на смерть їду, чи що? Їду придбати маєток не для себе, а для них. Забери діти, ще розплачуться.

(Олена тихо виводить діти, Стеха йде за нею).

Антін. Сину мій, Омеляне! Й отець твій, і хйба не ворог тобі. І вітцівським словом я тебе прошу, не оставляй нас. Не іскушай Господа Бога. Ті, що їх нужда гонить, їдуть, а плачуть, а ти-ж добра маєш до волі, остань з нами.

Омелько. Не остану! Чому я не маю колись бути паном на цілім фільварку, що?

(Олена і Стеха вертають).

Гриць. Або міліонером, що? Там гроші гроші роблять. А киселиці і журу і каші там нї за зуб, тільки мяса і ковбаси.

Анна. А я мати твоя, я тебе прошу, згадай на, нашу старість, не лишай нас. Сину мій!

Спів.

(арія: Прошу тебе любий сину).

Всі.

Прошу тебе, мій єдиний,
 Не йди, не йди до чужини,
 Бо в чужині, Бог там знає,
 Яка доля тя чекає.
 Все утихне, все умовкне,
 На калині листе зжовкне.

*

Хто нам нивку пильно скосить,
 Снопи з поля хто позносить,
 На соплку хто заграє,
 Хто на діти спогадає.
 Любий сину (мужу, брате) ясна зоре,
 Не йди, не йди там за море.

*

Омелько.

Не трівожтесь, не лякайтесь
 І на волю Бога здайтесь,
 Я в чужині не загину,
 Не забуду на родину.
 Не трівожтесь, не лякайте,
 Я поїду, ви пращайте.

(Всі повторяють другу строфку, Омелько
 своє).

(По співі).

Омелько. Так, тату, я би вас просив, аби ви

мені виділили мою частку і на мене записали.

Павло. Та як, ґрунт ділити?

Омелько. Або-ж я літ не маю, чи що? Я не робив на тім ґрунті?

Павло. Хто з нас більше наробив ся? Як?

Гриць. Не дай ся Омельку.

Омелько. Що то тату, кривди моєї хочете, чи як?

Антін. Та-ж ґрунт може у купці остати. Землі зі собою не забереш.

Омелько. Знаю я вашу доброту. Нехай іде, може пропаде, а нічо не дістане. Абисьте знали, що кривдити нікого не вільно. Хочете добровільно, то дайте, що на мене припаде. А ні, то тіште ся до часу. Зобачим, чие буде горою.

Антін (поважно). Омельку, я живу еще і ґрунт в моїх руках. І так буде, як я схочу.

(Входить писар).

Антін. Но, я сварні не чув у тій хаті. Хиба тебе заслішило, що їдеш з дому. Хиба тобі не жаль жінки, дітий?

Піяковський. Потішить ся скоро.

Павло. Ви не мішайте ся, не ваше діло.

Піяковський (до себе). Мурґа, хам.

Омелько. Що там жаль, я на се не маю коли. Я вже дав завдаток на їзду.

Олена (бере його за руки). Так тоді бери і мене зі собою і діти.

Гриць. Одурила жінка, цілий фрейт брати зі собою.

Омелько. Прийде час і на то. Я там цента не пропушу. Я-ж не піяк жаден. Шкода слів, не робите запису, то я зажичу ся і поїду.

Антін. Га, щобишь не нарікав на рідного вітця, то я тобі записую твою частку, шість кавалків поля “на горбку”.

Омелько. А з хатою як буде?

Антін. Хати до гробу не возьму я з собою. Нехай пан писар всьо напише і нехай діє ся воля Божа. (Встає) Жінко, ходи, зайдемо до священика, діло є (хоче йти).

Піяковський (задержує його). Перепрашаю, чи писати з штемплями, чи без?

Антін. Що се за публіка?

Піяковський. Ніби просив би я задаточок, щоби ліпше писало ся.

Омелько. Не трівож батька, зі мною маєш діло.

Піяковський. Бо ніби обі сторони повинні.

Антін. Я скоро верну (відходить з Анною).

СЦЕНА 16.

Ті без Антона і Анни.

Павло. Брате, не маєш ти серця так загризти тата й маму. Диви, на них від жалю лиця нема.

Омельян. Е, що там, ще ти будеш базікати (ударяє рукою о стіл). Я так хочу і кінець.

Олена. Омельку, таж тебе всі тут так люблять.

Гриць. Як пси діда.

Омельян. І ти жінко ще? Чого хочеш, чи я тебе на вік покидаю? Га?

Олена (до людей поволи).

І сам помчав

В далекий світ.

(Шняковський вже від хвилі посуває ся до Стехи і бере її за підбородок, а в тій хвили Стеха дає йому в лице).

Омельян (оглядаючи ся). А се що таке?

Стеха. То я дала пану писарю задаток на письмо.

Гриць. Ха, ха, ха! Козир дівка. Я би зараз з тобою оженив ся. Гей, Омельку музиків би на пращанє, таж то остатня твоя ту неділя. Ходи, Стеха, закрутимо ся.

Стеха. Геть від мене.

Гриць (співає).

Неділеньку божу, божу
Треба освятити,
Як не схочеш танцювати,
Не схочеш робити.

Стеха (поважно). Омельку, виведи тих гостей з відсіля. У нас не радість, а смуток і біль.

Омелько. Дурні ви всі з вашим смутком. Ходім!

(Омелько, Гриць, Піяковський виходять).

СЦЕНА 17.

Стеха замикає за ними двері. Олена входить з другої сторони. Стеха підходить до неї. Олена падає на її груди.

Стеха. Не побивай ся, Олено.

Олена. Сестро моя, знаєш, хто він?

Стеха. Знаю. То — блудний син.

Куртина спадає.

Кінець I акту.

ОСОБИ ДРУГОГО І ТРЕТЬОГО АКТУ.

Милі — Омелько — з акту першого.

Гари — Гриць — з акту першого.

Піяковський — з акту першого.

Мері, літ 25.

Максим, єї муж, літ 30.

Осип, дядько Омелька, літ 65.

Майк, літ 20.

Ені, дівчина, літ 20.

Кейда, дівчина, літ 20.

Діє ся в пару місяців по першому акті у
Америці, та не в Нью Йорку.

Між першим а другим актом, так само між
другим а третим минає кілька місяців, між тре-
тим а четвертим один місяць.

А К Т ІІ.

Сцена представляє звичайну американську кімнату, серед неї стіл, крісла, на стінах пустога.

СЦЕНА 1.

При столі сидить Гари і Майк.

Майк. Слухай, коли ми підемо до роботи?

Гари. А бо я дурний? Зле мені, чи що? Їсти дають, пити дають.

Майк. Часом і по хавці дадуть...

Гари. Ти, мой, мовчи, абись сам не дістав. Раз, нічо не значить, та еще за дурницю. Не бій ся. Милі добрий хлоп, ми-ж його краяни. Я его тут привіз.

Майк. А на скілько того паньства стане, та?

Гари. Не стане, тоді дальше піду. А хоче хлоп гуляти, хай гуляє, не твоє діло, ні мое.

Майк. Про мене, та про мої діти, щоби я їх мав. А випити би можна.

Гари. Чекай, аж Милі прийде. Го, го, нині забавка буде, прийшли мабуть гроші з краю.

Майк. Свиня же він лишати камратів на сухо.

Гари. Ба, він би не лишав, та его господиня. вона его у всьому доброму перебиває. Вчера ка-

жу: позич доляра; думаєш, що дав? Як стала пацекувати, начеби шлюбна жінка.

Майк. А в него справді є жінка й діти?

Гари. Як би не була. Богаті. Тільки, що він свою пайку взяв. Три морги поля таки сейчас продав, а три оставив. Мабуть чи не за ті то морги гроший жде.

Майк. За остатне?

Гари. Або що? Я нічого не маю, а жию. Слухай Майк, я тобі все кажу, що ти з роду дурень.

Майк. Ага дурень! А диви, колись обциганив я нашого салюністу на цілого доляра і що мені зробив?

Гари. Таж за то ти сидів цілу неділю в джелю.

Майк. Велика річ тиждень. Другий би три місяці сидів, а я тільки тиждень. А, до біса, пити ся хоче, най тя хороба..... А то як не йде, так не йде.

СЦЕНА 2.

Входить Мері, убрана як при хазяйстві.

Мері. Ви чого ту засіли, що то салюн, чи що?

Майк. Не в вас сидимо, а в Милія хаті.

Мері. Я тебе не буду питати, де ти сидиш, а як ты заїду в карчло, то почувеш, з ким діло.

Гари. Дай спокій, бабо, не кази ся: Хати він

тобі не з'їсть. А пожалує ся Миліюви, то він не йому, а тобі всипле.

Мері. Що Милі, то Милі. Він ту бас, а вам зась до него і до мене! Чуди?

Гарі (шарить по кишнях). На, Майк, знай пана, мавш два центи, іди, принеси сигареткі. А мечків не забудь. Чув?

Майк (бере гроші). Певно, що не забуду (виходить).

СЦЕНА 3.

Гарі і Мері.

Мері. Ти не знавш, куда Милі пішов?

Гарі. Мабуть за грішми. Баль буде нині.

Мері. Не новина. Потім вас п'яків за погн таскати треба.

Гарі. А тебе, якось, не тягнув я також? При забаві всьо можна. Тільки, слухай бабо, памятай, аби я нині які центи дістав. Даром дав я тобі такий джяб, чи що?

Мері. Овва, що за джяб. Або-ж я не мала свого дому, чи що?

Гарі. Не тра було кидати.

Мері. А чого-ж ти все юдив і юдив, га?

Гарі. Добра я тобі хотів. Ліпше з Мплійом, хоч не муж, як з твоїм чоловіком, що навіть найн-та на пиво у хаті не має.

Мері. Наскучала ся я з ним. Бувало мало не загину. Єще поки хлопці на борді були, то єще яко тако, а коли всіх прогнав, так хоч гинь.

Гари. Бо ти дурна. Було одного тримати ся, а не до всіх зуби сушити. Як я у вас жив, правда, все гаразд було (обнимає її і цілує).

Мері. А ти мені гляди, аби Милі того не догадав ся.

Гари. Не на дурня попала.

СЦЕНА 4.

Входить Майк, кладе три папіроси і єще дві цілі пачки.

Майк. Ось вистане до вечера.

Гари. Ти, мой, то звідки?

Майк. По дорозі найшло ся. Жид старий, підслінуватий, обернув ся за мечками, а ті пачки самі гуц мені в кишеню.

Мері. На молодого злодія і то добре.

Гари. Коби ще так і до салюну зайшов, зда-
любн ся. Гей, нема то у світі, як хитро, мудро жити.

Спів.

(арія: Чи то тая керниченька).

Всі.

Ой весело в єввіті жити, то справдішний рай,
Не журитись, не робити, їж, пий та гуляй.

Гей грай, грай музика,
 Нічка не велика,
 Враз настане день.

Хто сумує, той марнує молодий свій час.
 Смерть за нами забанує, чорт пірве всіх нас.

Но хто нич не дбає,
 Хто пє і гуляє,
 То щасливий він.

(По співі).

Мері. А бо я знаю, що робити? Як бим знала, що Милі прийде на вечерю, то бим наготовила доброї закуски (легко гикнула). О, хтось мене згадує.

Гарі. Певно, або сто жінка, або твій чоловік.

Мері. Шарап, не мішайся до того. А мій, як би знав, де ми живем, певно би прийшов.

Майк. Не велике діло дізнати ся.

Мері. Дуже я сто бою ся. Не хочу з ним жити і кінець.

Майк. А як на суд піде, га?

Мері. За то суду нема. Або я що злого роблю? Служу за господиню і кінець. Віг би там дбав за него.

СЦЕНА 5.

Входять Кейда і Ені.

Кейда. Галов. Мері!

Гари (прискакує і обіймає її). Галов май світгарт.

Кейда (відтручує його). Іди від мене, диви, цілу вестку помяв. Що тебе, боме, вще чорт не взяв.

Гари. Хиба разом з тобою.

Мері. Сідайте дівчата. Щож Ені, як тобі служить ся?

(Ені і Кейда сідають).

Ені. Добрі жиди, нічого казати. Тільки жидівка, сказала ся, все підглядає, чи бас не крутить ся коло мене.

Кейда. То кожда так.

Ені. А вің де тільки надибле, то чи погладить, чи поцілує і все кводра мені в руки, а на двері оглядає ся.

Мері. Я за три роки служила у одного пана-жида. Добре мені було, дві сотки зложила. Та раз, без марницю, в ночи мене баска нагнала.

Гари. Що там жидівки, трястя їх мамі. Дівки, давайте кводра на пиво. Ені, давай з тих жидівських.

Ені. Пив бись. Єще чоґо не стало.

Гари. Як так, то сидіть собі самі, жидівські помийниці. Ходи, Майк, Милія зустрічати.

(Майк і Гари виходять).

СЦЕНА 6.

Мері. Ені, Кейда.

Кейда. І як же тобі жив ся?

Мері. Добре, а що вже весело, то весело.

Ені. Милі робить?

Мері. Єще би там. Тільки гроші придуть, він бізнес зачне. Або салон або штор.

Кейда. А це дуже?

Мері. Щоби дуже, то ні, так в міру, два рази на день п'яним я його не виділа.

Ені. За жінку не згадує?

Мері. Ні словечком. Або-ж зле йому. Нині мабуть за грішми пішов. Тільки, що ті боми його обсіли, а він, як випе, то би сорочку зі себе дав. Но, я сиджу і сиджу, а тут пора що зготовити на вечеру. Ходіть дівчата, допоможете.

(Всі три виходять).

СЦЕНА 7.

По хвили входить Максим.

Максим. Мабуть попав я. По острих ножах волів би я йти, як вступити у тавий дім. Га, щож, нехай колись мої діти не плачуть на мене. (За сценою чути голосний сміх Мері). То вона смієся. А там двоє пісклят-дітей так гірко плаче і матер взиває. Гей, нема правди на світі (задумуєся).

(За сценою чути голос Мери). Я сама принесу. Тільки що гроші возьму.

СЦЕНА 8.

Мері (стає у дверях). Се ти, Максиме? Зачим зайшов тутки? Мене шукаєш? (підходить ближше).

Максим. Ні, Марино, я тебе не шукаю, а твої діти, що ти їх кинула, вони плачуть за тобою.

Мері. Велике мені діло діти. Віддай до сиротинця і кінець.

Максим. Жінко, таж нині німа звірина не відрече ся свого плоду, сука не відступить від щенят своїх.

Мері. А я не сука. Раз я сказала, що не хочу тебе знати, так не хочу.

Максим. І не жаль тобі тих дітей. Не встид, що люди пальцями на тебе показують?

Мері. А бо я що злого роблю? Служу і кінець. Може не вільно. А не подобає ся тобі, то йди до суду.

Максим. Не хочу я такої матери для своїх дітей, що аж судом її стягати треба.

Мері. Попробуй силою тягнути. На ланьцух мене не візьмеш, ниві прийду, завтра знов утечу.

Максим. Слухай, вертай до дітей. А ні, то я заберу їх до краю, і там коротати з ними буду

свій вік. Но Бог не простить тобі того.

Мері (до дверей). Гей, дівчата!

СЦЕНА 9.

Входить Кейда і Ені.

Мері. Дивіть, який ксендз увійшов ту в хату. Казаня мені каже. Так, при людях, знай, що волю жида, нігра, як тебе. І на очи не показуй ся мені. Не видала шляхтича. Диви, який красавець.

Максим. Жінко, вздержи язик. Бог мене скарає на дітях, если коли я був злий для тебе. Я робив, руки відрабляв. А ти не глузуй, бо диви ся, ті руки здорові еще, (дуже сильно) еще зможуть удушити таку змію-гадюку, як ти.

Кейда і Ені (кричать). Йой, мордувати хоче! (утікають).

СЦЕНА 10.

На порозі стає Милі.

М'ялі. А се що такого у мойому гавзі? Ти чо-го ту зайшов?

Максим. Не тебе видіти, а всі, матір моїх дітий.

Милі. Так і виноси ся здоровий, поки кости цілі.

Мері. Мільку, вижени его, дай на поліцію знати, аби не важив ся мене напастувати.

Максим. Я йду! Но слухайте! У тебе, чоловіче, також діти, не дай Боже, аби вони тільки терпіли, що мої. Я їх клясти не буду, а тобі — най Бог простить (відходить).

СЦЕНА 11.

Милі, Мері.

Мері. Видиш, напасть.

Милі. Може й сама його тутки тягнеш?

Мері (гладить його попід бороду). Що тобі, мій соколику. Я его? Навідженого? Прийшов, пішов. Ось дівчата свідками.

СЦЕНА 12.

Входять Кейда і Ені.

Ені. А я страх налякалась, гірше, як колись своєї жидівки.

Милі. Що там таке. Мері, готов вечерю, гості будуть. Чого нам журити ся. Гроші є, бізнес буде. Як гуляти, то гуляти (сідає до стола).

(Мері сідає ему на коліна).

Мері. А чого-ж би купити?

Милі. А свиню цілу купуй. М'яса і телячого і свинячого, курий кілька, паїв, айскріму. Капусти їсти не буду. Не даром я богацький син. Ну, мерщій. А ви, дівки, сідайте біля мене.

СЦЕНА 13.

Милі. Так має бути. З роду на пана я родився, не на хлопа. Правда, дівки (пригортає обі до себе).

Ені. Йой, як би Мері вздріла.

Милі. А вона жінка мені, чи що?

СЦЕНА 14.

Входить Гари і Майк, оба несуть фляшки і ставляють на столі.

Гари. Дотаскали. Аж кортіло на дорозі спрорувати, та якось не ладно.

Майк. Є вино й солодка і гірка горівка.

Милі. Гей, Мері, шклянок давай, їсти неси.

(Гари вибігає, за хвилию вносить шклянки, ставить перед усіми).

Милі. Я виски не хочу, вина мені (бере фляшку). Мері, ходи скоро.

СЦЕНА 15.

Мері вносить миски з їдою.

Милі. (наливає їй). Пий, бабо, тільки нашого, що жиємо. (Всі пють). І еще наливай. Не бій ся, гроший як у жида. І еще будуть (пє).

Мері. Дай, Милянцю, я сховаю гроші.

Милі. Або їм зле у мене, що?

Мері. То ти мені не віриш?

Милі. Що там пусте балакати. Пийте! (чх.).

Гари. Де там у нас, на селі, пив хто таке
лізно.

Майк. А квасу з вогірків не напив би ся.

Милі. Що там старий край. Годегел з ним.
Тутки я пан і все. (До Мері). Ти чого надула ся,
га? (Саджає її на коліна). Зле тобі тутки, що?

Гари (до Ени). А ти, жидівсьька сороко, що?
Ходи крутанини (тягне її на середину і крутить
ся з нею).

Майк (до Кейди). Кейда, ми від мачохи чи
як?

Кейда. Відчепи ся.

Майк. Ходи, бо як тя вріжу в галамагу, то
сейчас підеш.

Мері. Іди, коли тя так ладно просить.

(Майк насильно тягне Кейду і йде з нею
крутити ся. Милі не і дає зі своєї шклянки пити
Мері, та цілує його. По хвили тамті устають кру-
тити ся).

Гари. Коби музики, тоби раз.

Милі. Будуть і музики. Гроші є. Най всі
знають, що пан гуляє нині.

Спів.

(арія: Ой не стій під вікном).

Не журись, не сумуй,

Пригорнись, поцілуй.
 Погуляти не біда,
 Дівчинонько молода.

*

Закуси, попивай,
 Що Біг дасть, не питай.
 Не жури ся тим гріхом,
 Що гуляла з козаком.
 (По співі).

(Гари хватає з миски цілий ланц франк-фортерів, що держать ся з собою, кидає один кінець Майкови, той бере в зуби, Гари з другого кінця і так танцюють. Всі сміють ся).

Милі. А то видумали. Пийте, дівчата!

СЦЕНА 16.

Входить Осип, чесний старик, літ 50.

Осип. Слава Ісусу! Що в пості гуляете?
 (Мері зіскакує з колін Милія і стає біля него).

Милі. А ту в Америці, який піст, га? Сідайте дядьку, може випште.

Осип. Ні, Омельку, я не пю нічого

Мері. То закусіть.

Осип. Не оскоромив ся я за ціле жите в пістний день мясом, то і тепер того не зроблю.

Гари (окружив Осипа з заду і наспільно пакує йому в губу кусень ковбаси). Ану попробуйте.

Осип (відтручує його). Іди негіднику. Пошануй мій старий волос.

Милі. Гари, шарап! Що-ж принесли ви нам, дядьку?

Осип. Письмо я тобі приніс від твоєї жінки. Ось воно (дає лист). Писали до мене, і до тебе долучили, просять, абись перечитав.

Милі (кладає на боці). Буде час. Тепер я забавний.

Осип. Пишуть, що мама дуже хорували і діти.

Милі. Тай подужали. Що пишуть, то й сам прочитаю (пе).

Осип. І мама дуже просять, аби ти не продавав Мендлеви поля і щоби ти не зробив так, як той блудний син, що

Масток взяв,
Не попрощав
Отця старого,
Ні роду свого.
І сам помчав
В далекий світ.
Там блудно жив,

День, ніч, гуляв,
 Все змарнував,
 Майно пропив
 І марно згиб.

Гарі. Дивіть, які цікаві байки ви, дядьку, знаєте. Ану еще за нікля.

Милі. Що я роблю, то роблю, всім зась до того. Чуєте? Марную, то своє, не чуже

Мері. Певно, що так.

Осип (встає). Тебе, жінко, я не знаю. А се син моєї рідної сестри. Кому-ж памятати о нїм, як не мені? Омельку, глянь на Бога; на жінку, на діти згадай, на тата, на маму, на руський свій нарід. Люди пальцем показують на тебе... Зле жиєш, чужі діти плачуть на тебе.

Милі (зриває ся). Ба, а се що? У мому домі? Ти псе старий, підеш ти? (До Гарія і Майка). Хлопці, за двері з ним. Щоб слідом его тут не пахло.

(Гарі і Майк хватають Осипа за руки, той отрясає ся від них).

Осип. Сам я іду. Боже прости вам.

Мері. А в карчило його. Диви, який нарчитель.

СЦЕНА 17.

Ті без Осипа.

Милі (сїдає, по хвили не цілу шклянку вина. **Мері** за той час взяла письмо і спрятала за пазуху). Письмо мені положи до моєї скринки. Е, що там на старого ворона оглядати ся.

Мері (гладить його). Певно, що так, закуси Мільку. Ану, дівчата, якої веселої.

(Милі пє).

СЦЕНА 18.

Входить **Піяковський**, дуже бідний.

Піяковський. Пшепрашам, чи ту мешка пан Омелян? Мам честь пригадати ся, встем пан Піяковський.

Милі (зриває ся). Гей, та то наш писар. Вас що тут принесло.

Піяковський. Біда, як ся каже.

Гарі. **Піяковський**, і ти тутки? (Хватає его руку і стискає так, що той аж козака гуляє).

Милі. **Мері**, то єсть мій краян. Сеґан **Піяковський**. Дайте йому пити (саджає його). Чоґе-ж ти ту їхав?

Піяковський (пє одну і другу). Через злих людей. Очернили мене, наговорили і зі встиду я ледво ту дістав ся. А тут ніхто мене не поратує.

Милі (уже сильно паний). Як то ніхто. А я що? Дїд чи хлоп? (Витягає жміт гроший і кладе перед себе). На, десятку мавш (пє).

Мері сідає Милійови на коліна, Ені з заду чіпає ся его плеча, Кейда так само, Гари і Майк найблизше них, писар сховав гроші і халчиво їсть).

Мері. А мені, соколику, нічого? Я-ж твоя Мері.

Милі (дає їй десятку). На, знай пана. Гей дівки, котра мене поцілує, дам по п'ятці.

(Кейда і Ені нараз голосно его цілують).

Гари. А нам, товаришам своїм, нічого? Я-ж тебе привіз.

(Милі дає всім по п'ятці).

Мері. Єще одну дай, а я куплю собі золотий зингарок.

(Вс чіпають ся Мілія).

Милі (встає, держить гроші в обох пригорщах). То сховаю, бізнес заложу. (Незамітно п'ятка ему падає). Так, сховаю, бізнес заложу. (Виходить заточуючись, а всі крім Піяковського за ним з криком): Милянцю, серце, дай єще.

СЦЕНА 19.

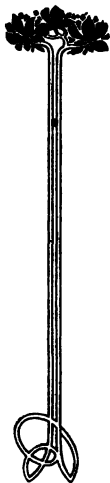
Піяковський сам.

Піяковський (встає). Хе, хе, хе, добре я графив. (тягне з фляшки). Буде можна відпочати у краяна. (Дивить ся на землю і піднімає п'ятку). Хе, хе, хе, то сховаю. (Ховає п'ятку, на-

пихає усі кишені мясом, дві фляшки тащить та-
кож). І то сховаю, бізнес заложу. Хе, хе, хе.

Куртина спадає.

Кінець другого акту.



АКТ ІІІ.

Сцена та сама, як у другому актї, тільки на боці стоїть ліжка або мала софка.

СЦЕНА 1.

Мері і Гари сидять при столі.

Гари. Деж він пішов?

Мері. Казав, що душно йому у хаті. Най йде, кудя хоче. Щоби був у шпитали еше лежав, а тут нудить собою.

Гари. Думаеш, що, будуть тримати без гроший? А скоро пішли ті гроші, за пару місяців і нічо нема.

Мері. Най би був дбав за них. Я йому казала сипати грішми? Купив штोरик, може я не дбала за бізнес?

Гари. За свій, то правда.

Мері. Тільки ти не пащекуй. Мало сигаретків і кендів і ковбас ти набрав, а може цента я взяла від тебе? Ну, за три місяці зі штору ні сліду. А сам він що? На Ену пів сотки видав. Кейді зингарик купив, а решту з тим злодієм Піяковським пропив. Тепер зі шпиталю нагнали, нехай робить собі, що хоче.

Гари. А що-ж з нами буде?

Мері. Отсе мені журба. Що, на світі місця нема вже?

Гарі. Як се, я мав би остати сам тутки?

Мері. Що мені з тобою? Абись еще не пив то друге діло, а так бомом хвалити ся буду, чи що?

Гарі. Пити, не пити, все умреш. А кидати не кидай мене. Ми-ж тільки часів знаємо ся.

Мері. Шкода часу на балачку. Йди тепер де хочеш, а я вечером поїду до Нью Йорку. Хочеш їхати, будь на дипі, то може тя возьму, а ні, то з Богом.

СЦЕНА 2.

Входить Милі, страшно винужденілий, зі слідами слабости.

Милі (сідає на кріслі). Мері, мені би молока.

Мері. А де-ж мені взяти его? Хибаж украсти, чи що? Цента не маю одного, а він молока хоче.

Милі. Таж еще колись у тебе була десятка, чи й більше навіть.

Мері. Була, то моя заслуженина. Дармо я тобі робила?

Милі. Так ти кажеш? Коли у мене були сотки, тоді ти уміла дбати за мене, а тепер я гину

на очах твоїх і тільки віддяки від тебе.

Мері. Слухай, чи я тобі жінка, чи що? Платив ти мені, я тобі робила, не маєш чим платити, моїй службі кінець.

Гарі. Певно, що так.

Милі. І ти, ніби приятель так кажеш? Се за моє добро заплата.

Гарі. Е, таких приятелів. На мене багато не видав, а було дівкам сигарків не купувати. Той все. Що там згадувати все, що було. Гуд бай Чалий (виходить).

СЦЕНА 3.

Милі і Мері.

Милі. Де я розум мав братати ся з ними. (По хвили): Душно мені, у грудях палить... В очах темніє. (Мері за той час з другої кімнати виносить пакташку). Ні помочи, ні розради. (Глядить великими очима на Меру). А ти куда йдеш?

Мері. Чогож мені тут еше сидіти? З голоду помирати? Завтра так чи сяк з хати вигонять за рент. Піду я глядіти для себе хліба.

Милі. А я? Де-ж я ся дію, слабій, нещасний?

Мері. Не моє се діло У тебе тутки дядько є, до него йди. А я мужня жінка, у мене діти Було

не гуляти, а тепер... е що там казати, гуд бай Чалій (виходить).

СЦЕНА 4.

Милі сам.

Милі. Всі кинули. Сам, без нікого (встає). Щоби було кому хотяй до шпиталю провести. Ніхто й не загляне. А колись у мене було тільки приятелів. (Глядить по кишенях). Десь мав я еще пару центів? Чи не в куферку вони? (Іде до куферка, отвирає, шукає). Нема... Все забрала. (Витягає лист). Що се? (Сїдає на ліжку чи на софїї). Письмо... від... жінки... Ні, не стану я его читати... Забув я на них... Но ні, перечитаю, все одно, нехай хотя знаю, як кленуть вони мене (роздирає). “Дорогий, єдиний мій мужу!” (Говорить): Як се? Вона мене називає і дорогим і єдиним? (По хвили читає): “І я і діти, ми рано і у вечер молимо ся Богу, щоби ти, мій мужу, був щасливий і не забув на нас. Кожного дня, кожної години ми згадуємо на тебе і ждемо твого повороту. Що нам люди пишуть ми не віримо. Ти наш і наш все останеш. Воля твоя продати ґрунт, роби, як сам знавш, коби тільки не в жидівські руки. О се одно тебеі тато і мама і я і діти, хотя малі, просимо. А згадувати тебе будемо за то при кожній Службі, при кожній молитві. Бо ми всі

так тебе любимо...” (опускає лист з рук, говорить): Так вона пише... А я. Я й не думав о них... (хватає ся за груди). Як ту пече страшно! (Падає на ліжко, чи софку). Горе, горе мені окаяному! Забув я на Бога, забув на кров свою... Там вони чесні, праві, а тут я... Юда проклятий! (По хвили): Води, чарку води!... Нема кому подати. Там у нас, в домі вітця мого, там пес не жажде води, а я тут найгірший всіх. А вони, вони люблять мене, вони молять ся за мене. (По хвили): Боже, прости, прости, прости! (Лежить без чутя майже. Сцена затемнює ся до половини. З одної куліси до другої переходять німо, без життя у твари, наче неживі: Олена і двоє дітей, при виході в другу кулісу звертають ся до ліжка і простягають всі трое до него руки, почім німо виходять. Повне світло). Жінка, діти! (Світло погасає; Антін і Анна німо переходять сцену і так само простягають до него руки, почім відходять. Повне світло). Отець, мати... (Падає в обморок).

СЦЕНА 5.

Входить Піяковський.

Піяковський (глядить на ліжко). Аве! (глядить у двері другої кімнати). Ага, пташки фру, фру! А той, чи копита не натягнув? (Притягає

ся Миліюви). Єще ні, но як не нині, то завтра. Гм, не багато діла мені тутки. З паньством кінець. (Дивить ся на відкриту скринку). О, єще щось є (витягає дві сорочки і ковнірик). І то придасть ся.

Милі (тихо). Води!

Піяковський. Води? Я би скорше водки випив. Ні, голубичку, бою ся я тобі води давати. Єще-б зашкодило. Ліпше най так остане. Ну, гуд бай Чалий (виходить).

(Хвиля павзи).

СЦЕНА 6.

Милі сам.

Милі (як попередно). Води!... Там всі вони, а я тутки... води.... Простіть... Блудний я син...

СЦЕНА 7.

Входить **Осип**.

Осип. А се що? Він сам, без пам'яті? (Підходить до него). Господи! він без пам'яті. (Вибігає приносить води і обливає нею лице Милія). Нещасний чоловік. (Підносить єго голову): Омельку.

Милі (відкриває очі). Чи се ви, мамо?

Осип (кладає єго голову на подушку). Омельку, се я, я, дядько твій.

Милі (відкриває очі) Дядько, то ви? Ви прийшли... Води дайте Христа ради!

Осип (подає воду). Пий синку, пий. Ми не дамо тобі пропасти.

Милі (підводить ся). Дядьку! Зле зі мною. Всі кинули. Сам я, гину, гину. А там вони... Тато, мама, жінка, діти.... Дядьку, бою ся умирати. Бог, суд... (падає).

Осип. Бог простить і всі простять. Наш ти, наша руська кров; гріха в нас много, но і жалю много. Як тобі, лекше?

Милі. Не знаю. Здаєсь спати хочеть ся. Скажіть мені дядьку, скажіть що такого аби я уснув так солодко, як тоді коли ще малим був.

Осип. Так слухай:

В пустини, гень далеко,
 Де вовк на жир все жде,
 Посеред вічної спеки
 Там свині син пасе.
 І голодом конає,
 З посухи умирає
 І в нужді він сягає
 По корм, який їдять
 Ті свині.
 А думки все ся мчать:
 Там нині

В отсїй годинї
 У рїднїй там країнї
 Нїхто там голоду не знає,
 Наємник кождий має
 Доволї хлїба і страви,
 Лиш я оден лукавий
 І грїшний я тут погибаю
 Коли згадаю
 Мїй грїх тяжкий.

О, отче мїй!
 Отцем прощєня раз ще будь!
 У бїдну грудь
 Пішли спасєня ти надїю.
 Дивись, я гибну ту і млїю.

Но встану я:
 До стїп отця
 Припаду, зарїдаю
 І скажу так:
 Перед небом і тобою
 Я согрїшив.
 Я грїх свїй знаю.
 Не то, щоб жив
 Я у хоромах і палатї,
 Но як остатний і проклятий
 Слуга, наємник і батрак.

Хочу ізмити всі провини.
 О, отче добрий і єдиний
 Споглянь на мене з висоти,
 Прости, прости, прости!

Отець простив.

Милі. Отче прости!

Осип. Так синку проси ще і матери прощення. Она, та Русь свята, та єдина Мати, і вона простить, тільки моли о се, а щиро.

Милі (ледви чутно). Мати, прости! (Засипляє).

Осип (кладає руку на його голову, тихо і поважно): Єсли-б гріхи твої були як кров і китайка, я обмию їх і ліпше сніга очищу тя.

(Світло гасне на сцені, або можна устроїти другу маленьку куртину з арґантини. По хвили світло бє сильнійше, при Милію стоять всі: Антін, Анна, Олена, діти з простягненими до него руками, сейчас куртина спадає. Або можна се і пропустити.)

Кінець третього акту.

АКТ IV.

Сцена як у першому акті.

СЦЕНА 1.

Анна і Олена сидять на лаві, діти бавлять ся серед хати, перед образами лампадка.

Олена. Ні чутки, ні вістки. Може і погиб де.

Анна. Ні, Олено, моє серце звістило би мені се. Приступив блуд до него, та (поважно) слухай дитино. Не дасть Бог ему пропасти. Я тисячні клала поклони, я Богу молила ся, я ночий недоспала, а вірувала, що діти мої все остануть такими, якими хотіла я їх мати. І він не пропаде, повір мені.

Олена. Бог говорить устами вашими. І я передаю ся Йому і знаю, що дітий моїх не оставить він спротами. Бо я, я також мати.

У мене діти, дивіть, ті діти,
Будучність наша, наша надія.
І як без батька дітям тим жити,
Чи прийде вітер, чи суховія,
Хто сохраниць їх, хто їх оґрів.
Дивіть, земличка, вона омліє,
Як батько-сонце ей не оґрів.
А нам як жити, скажіть, як жити,
У мене діти, нещасні діти.

Анна. Будь певна, що ті діти, вони остануть тим, чим ти їх хотїла мати, коли родила їх, чесними, руськими, нашими.

СЦЕНА 2

Входить Стеха.

Стеха. Ну, завжди тільки піклуєте ся і піклуєте. Чого журити ся, більшому горю не бути.

Анна. І ти, Стехо, такого не кажи. Що дасть Біг, то дасть, а против волї Його не нам іти, не нам у прою з Ним ставати.

Стеха. Та бо вам нічо дивити ся, а отсе усі люди сміють ся, що наша земля, за яку тато так дбали, пішла у жидівські руки. Атже вона дідівська, прадідівська. А через кого?

Олена. Не суди його. Се-ж брат твій. А ті діти то його діти.

Стеха. Сестро, чи я його суджу? Не вже-ж він не наш, не рідний? А тільки жаль, що так низько, так гіршно відрік ся він тебе і дітий.

Олена. Остав Стеха, ні слова більше. Як і що він робив, то він віддасть суд за то, но при менї, при его жінці, ні слова об тім. Він мій муж, за него я постою хотяй і житєм.

Стеха. І не в думці менї з'обиджати его. Тобі він муж, а менї брат, однаково любимо его. Що-ж мамо, давно не були у нас?

Анна. Ой доню, доню, куда мені старечими ногами йти на кінець села. Відбігли ви, діточки, від мене, одно на кінець села, друге до Америки, та у серцю мому які ви близькі, неначе би тоді, коли всі малими у ніг моїх іграли.

СЦЕНА 3.

Входить Терешко.

Терешко. Сла-ава Су-су-су...

Анна. Сідайте, Терешку. Що принесли нам?

Терешко. Пан мача-а-альник про-осили, аби ваш га-газда до них за-айшли.

Олена. Тата нема. Но як прийдуть, то ми їм скажемо.

Терешко. А від О-омелька вістки не-нема? Шкода, до-о-брий був.

Олена. Дякую вам. Терешку, за добре слово.

Терешко. Пе-евно, що він ве-верне, мені снило ся, що так....

Анна. І за се спасибіг. Для него у нас одні і ті самі серця.

СЦЕНА 4.

Входить Антін і Павло.

Антін. О, і Терешко тутки. Певно начальник кличе. Скажіть, що скоро і прийду. А тепер устав я трохи (сідає).

Павло. Всі ми разом, а де-ж Стехо твої Василь?

Стеха. У него нині діла стільки а стільки. Він розглядає усі книжки і читальні і каси і крамниці. Богацько центів прийшло для нас з Америки.

Антін (понуру). Видів я, тільки одного іменни нема там. Покарав мене Бог.

Олена. Тату, дивіть на ті діточки, вони просять помилування за него. Не дорікайте.

Антін. І не думаю. Що-ж Павле, як воля твоя, перечитай мені, знаєш се, що так пліняє мое серце. Не довгий вік мій. Знаю се, та тільки одно хотів би я видіти, сповнене сна, який сниться мені так часто.

Павло. Так за блудного сина перечитати вам? У мене тільки кінець того.

Анна. Читай, сину, той кінець то сам мід на серця наші.

Павло. Най буде по вашому. (Іде, бере книжку і вертає). Тільки, що тепер не так легко вернути із пустині. Бо та пустиня, то море і глибоке і далеке (розгортає книжку).

Стеха. Ти-б читав скорше, а не роздумував.

Павло (читає):

Отець прощає,
 В обійми сина приймає,
 І цілує щиро, повідає:

Щаслив,

Хто все на Бога уповає,
 Такого Бог не оставляє.
 Отсе мій син ожив,
 Із смерти встав, Бог гріх простив,
 А я, прощати я не в праві,
 Я можу тільки більш любити.
 Нехай-же син мій в княжній славі

Зачне так жити,

Як сам задумав, коли мир
 Вступив у нього там в пустини.
 А я взиваю всіх вас нині

На пир.

На пир прощення всі прийдіть!

Антін. Щасливий отець. Що дав би я, за те,
 щоби наш Омелько вернув.

Павло. За що, тату? За то, що прогайнував
 нашу працю? Що там, у Америці, живе, як тата-
 рин який? Е, аж лячно слухати того (виходить).

Анна. Нема мира між нами, забуває Бог про
 нас.

СЦЕНА 5.

Павло вертає.

Павло. Простіть, тату, зле я зробив, що виступив словом против свого брата. Хто знає, що з ним. А ви відпустіть з ласки вашої.

Антін. Всі ми люди і стільки, один грішить у малому, другий у великому. А судя нам всім — сам Бог.

Спів.

Всі:

Блудним сином світ блукає,
Хоче щастя і не знає,
Що то щастє в між нами,
А ми допчемо ногами
Наше щастє і не бачим.

*

І ридаєм, гірко плачем,
Що та доля, як лебідка,
Промовляє тільки зрідка
До серденька і питає,
Чом людство усе блукає
І ночує десь під тином,
Чом ми вічно блудним сином.

Олена і Павло.

Блудним сином, Русе Мати,
Рід наш вічно ме блукати.

Поки того не спізнає,
 Що Русь єдності бажає.
 (Всі повтаряють послідні слова).
 (По співі).

Антін. Аж лекше на серци. Ну, унучата, ходіть трохи до мене. (Діти бігнуть на залюбки). Ось іу сідайте на коліна (саджає їх), щож любите дідуся?

Олена. Єще би їм не любити за добро ваше. Без вас вони бездомні сироти (плаче).

Анна. Не плач, Олено! Бог знає, що робить.

Антін. А терпен спасен.

СЦЕНА 6.

Вбігає Терешко.

Терешко. Бі-бі-бійте ся Бо-бога... та-та-та новина, та-та-та....

Анна. Щож такого?

Терешко. Та-та-та... .я-я-я... Так-так-так... (задиханий сідає на лавку). Не-не могу сказати.

СЦЕНА 7.

Входять, скілько мога, на сцену людей у народних уборах.

Антін. Господи, що се такого? (Стає з Анчою супроти головних дверей).